

Participatieve kunstpraktijken

Participatieve kunstpraktijken betrekken mensen volgens eigen talenten en mogelijkheden actief bij een artistiek project. De betrokkenheid kan op verschillende niveaus vorm krijgen (programmatie, creatie, organisatie, ...) maar is gericht op het actief betekenis geven aan de waarde van kunst en het beïnvloedt het artistiek proces en het resultaat.

Sandra Trienekens en Wouter Hillaert schreven voor Dēmos (BE) en CAL-XL (NL) een manifest voor participatieve kunstpraktijken. Hoe voer je het gesprek over de kracht van participatieve kunstpraktijken voor een samenleving in transitie, zonder te verzeilen in typische tegenstrijdigheden als artistiek versus sociaal, publiek versus privaat, instrumentalisering versus autonomie? Hoe kom je tot een taal waarin zowel kunstenaars, sociale organisaties, beleidsmakers, opdrachtgevers als kunstehuizen dat gesprek samen kunnen voeren? Download [hier](#) de publicatie uit het programma 'Kunst in Transitie'.

Met de artikelenreeks 'Het DNA van participatie' focust Dēmos op de impact van participatie op organisatieniveau. Praktijkverhalen verduidelijken dat participatie binnen de kunsten niet louter een methodiek is, maar de visie, het democratisch gehalte en het lerend vermogen van een kunstenuorganisatie verregaand beïnvloedt. Lees [hier](#) de 8 artikelen.

In het najaar 2020 organiseerde Dēmos bij Unie der Zorgelozen in Kortrijk ook enkele spannende gesprekken over het DNA van participatie. Bekijk deze [hier](#).

In het artikel "Participatie is een oefening in nederigheid" gaat REKTO VERSO in gesprek met de trekkers van participatieve festivals BLOK-BLOC en ENTER. Hoe houd je vanuit de kunsten voeling met de maatschappelijke realiteit en betrek je nieuwe publieken? Lees het artikel [hier](#).

Participatief projectwerk

De LCD-toolkit is een stappenplan voor een participatieve manier van werken. Dit kader zal je helpen om een project op een participatieve manier vorm te geven. De toolkit is een interactief document met in elke stap werkvormen en technieken. Met de LCD-methode is het de bedoeling om projecten mét mensen te ontwikkelen in plaats van voor hen. Heel wat organisaties hebben niet echt ervaring met participatief projectwerk. Deze methode biedt dan een houvast.

Download hier de toolkit.

Mensen in een kwetsbare positie

Het gaat om mensen voor wie deelnemen aan de samenleving niet vanzelfsprekend is.

We maken voor de oproep van Arts in Society Award (AISA) geen lijst van groepen die als kwetsbaar kunnen worden beschouwd. De factoren die kwetsbaarheid veroorzaken zijn te divers. Als indiener bepaal je zelf je doelgroep.

Groepen die als kwetsbaar werden aangegeven en deelnamen bij AISA projecten, zijn:

- mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking
- geïsoleerde vrouwen
- vrouwen in de prostitutie en mensenhandel
- mensen op de vlucht
- jongeren in gemeenschapsinstellingen
- nieuwkomers
- ouderen
- mensen met (jong)dementie die thuis wonen, naar een dagopvang gaan, in een woonzorgcentrum wonen en hun naasten (familie, buddies, zorgpersoneel, ...)

mensen die zich door hun ideologische of politieke progressieve strekking in een kwetsbare positie bevinden
kinderen of jongeren uit een kwetsbare thuissituatie
mensen met psychosociale problemen
alle jongeren in Corona tijd
mensen die betrokken zijn bij huiselijk geweld
mensen die uitgestoten (dreigen te) worden wegens hun seksuele oriëntatie
sekswerkers
mensen met een verslaving
mensen die in armoede leven

In je AISA project creëer je ruimte en kansen voor stemmen die ondervertegenwoordigd zijn, voor minderheidsgroepen, voor mensen die maatschappelijke ondersteuning nodig hebben.

Waarom werken met mensen die kwetsbaar zijn of met moeilijk bereikbare doelgroepen?

In Artikel 23 van de sociale rechten in de Belgische Grondwet verklaart dat cultuurparticipatie een mensenrecht is. Alle burgers moeten gelijke participatiekansen krijgen op vlak van culturele en maatschappelijke ontplooiing. We zien in de praktijk nog te vaak dat sommige groepen buiten het bereik van aanbieders en artistiek projectwerk blijven en geen of nog niet genoeg aansluiting vinden. Door participatief te werken zet je je extra in en werk je actief aan ook deze doelgroepen te betrekken. Participatie heeft verschillende functies, zowel op individueel als op maatschappelijk vlak. Het draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling, door actieve betrokkenheid worden talenten en competenties gevormd of vergroot waardoor zelfvertrouwen en eigenwaarde groeien. Participatie kan ook bijdrage tot een emotionele, sociale en morele ontwikkeling. Daarnaast kan het sociaal vertrouwen stimuleren tussen verschillende groepen en gemeenschappen. Participatief werken kan ook ingezet worden als instrument om te kunnen inspelen op problemen en noden.

Bij Arts in Society Award krijg je de kans om te experimenteren met participatieve methodieken. Maar bovenal ervaar je hoe kunst en hoe jij als kunstenaar een impact genereren op de samenleving, bij mensen en andersom.

7 strategieën om participatief te werken

Heel wat organisaties binnen jeugdwerk, cultuur en sport worstelen met de vraag: hoe slaag ik erin om mijn project of werking participatiever te maken? In [dit dossier](#) vind je 8 infoches met praktijkvoorbeelden, do's en don'ts die je kan gebruiken als inspiratiebron.

Alvorens je concreet aan de slag gaat, raden we je aan om stil te staan bij je visie op participatie. Je kan daarvoor [deze visietekst](#) gebruiken als toetssteen. Daarin scheppen we orde in de veelheid aan kaders en concepten over participatie. Daarnaast staan we uitgebreid stil bij de startpositie van waaruit participatie vorm krijgt onder het moto: 'je krijgt de participatie waar je zelf ruimte voor maakt'.

Methodieken

Een methodiek is een werkwijze. Het is de manier waarop je het doel van je project behaalt.

Vele kunstenaars en organisaties ontwikkelden hun eigen manier van werken. Enkele inspiratiebronnen:

- *'Managing Art Projects with Societal Impact. Study Book for Students, Stakeholders and Researchers.'* Dit boek geeft een analyse van de huidige praktijken, vaardigheden en competenties die nodig zijn voor een succesvolle interactie tussen kunst en samenleving.
- *Het sociaal-artistiek platform voor jongeren in gemeenschapsinstellingen studio1room brengt een inspirerend verhaal over hoe je jongeren kan bereiken die het gevoel hebben dat ze vaak niet gehoord of geaccepteerd worden. Trekker van het traject Dorien De Vidts van commusaic geeft haar do's en don'ts over hoe je jongeren met maatschappelijk uitdagingen kan betrekken in een participatief project.*

- Eurochild streeft ernaar om de stem van kinderen centraal te stellen in de besluitvorming en wil helpen om anderen de middelen te geven om hetzelfde te doen. Hun laatste publicatie genaamd 'We Are Here. A Child Participation Toolbox', in samenwerking met de Learning for Well-being Foundation, biedt een praktische set hulpmiddelen om zinvolle kinderopparticipatie te implementeren en samenwerking tussen generaties te stimuleren.
- Waar de meeste projecten vertrekken vanuit een gemis of een probleem, heeft een waarderend onderzoek een fundamenteel ander uitgangspunt, namelijk het versterken en verder doen groeien van wat goed loopt. De waarderende benadering of Appreciatieve Inquiry is geen techniek of een methode, het is een basishouding. De waarderende benadering vertrekt vanuit een aantal basisprincipes en kan je structuren in vier fases: Discovery, Dream, Design en Destiny.
- Dankzij coaching en financiële steun van het [Cera Impulsprogramma](#) evolueerde het Brusselse festivalweekend [SuperVliegSuperMouche](#) naar de participatieve kunstzomer Park Poétik. Dat proces kwam in een stroomversnelling dankzij de coronacrisis, waardoor er meer ruimte kwam om te experimenteren. De methodieken die uit dit unieke samenwerkingsverband voortkomen, lijsten we [hier](#) voor jullie op.
- In [deze handreiking](#) krijgen kunst- en cultuurorganisaties concrete tips om bij de opzet en uitvoer van projecten inclusief te werk te gaan: kunst en cultuur toegankelijker maken voor een breed publiek en tegelijkertijd een positieve impuls geven aan ontwikkelingen in de buurt.
- [Deze studie](#) onderzoekt de sociaal-artistieke methodiek in al zijn facetten. Het doel is om werk- en creatieprocessen bloot te leggen voor projecten binnen de ruime podiumcontext via etnografisch veldwerk.

Dēmos vzw brengt via haar website methodieken uit het breder kunst en cultuurveld, beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen, eigen onderzoeksresultaten en die van anderen samen in het online kenniscentrum.

Kunstenaar

De kunstenaar(s) in een Arts in Society Award project zijn alumni, onderzoekers, bachelor- en masterstudenten en studenten van de specifieke lerarenopleiding van het KASK & Conservatorium / School of Arts HoGent, Koninklijk Conservatorium Antwerpen, LUCA School of Arts, PXL-MAD School of Arts, RITSC, Koninklijk Conservatorium Brussel en Sint Lucas Antwerpen.

Promotor

De promotor is een persoon (docent, opleidingshoofd, ...) in de kunsthogeschool waaraan je verbonden bent of gestudeerd hebt die je kan coachen tijdens het project. De partners kunsthogescholen zijn KASK & Conservatorium / School of Arts HoGent, Koninklijk Conservatorium Antwerpen, LUCA School of Arts, PXL-MAD School of Arts, RITSC, Koninklijk Conservatorium Brussel en Sint Lucas Antwerpen.

Cera-supporter

De leden van de domeinstuurgroep Kunst en Cultuur en de regionale adviesraden van Cera supportereren voor de AISA-projecten. Zo'n supporter is eigenlijk de link tussen Cera en een AISA-project. Cera en de kunstenaars houden elkaar wederzijds op de hoogte en de supporter kan het AISA project in de kijker zetten bij Cera en verbindingen leggen of megafoon zijn. Het project krijgt daarbij 2 tickets voor een cultureel event. Daar kunnende kunstenaar(s) en de supporter samen naartoe om bij te praten over het project en te kijken of de supporter kan helpen tamtam maken voor het project of iets kan toelichten dat bij Cera loopt etc.

Partnerorganisatie

Partnerorganisaties zijn organisaties uit de non-profit sector: een organisatie in Vlaanderen of Brussel die vanuit haar dagelijkse werking in contact staat met mensen in een kwetsbare positie

Klik [hier](#) voor een oplistijng van alle partners in Arts in Society Award projecten.

AISA PLATFORM

Sinds 2020 startten we met het AISA PLATFORM, waarin Cera en Dēmos, de partner kunsthogescholen en organisaties uit de non-profitsector (Brussel en Vlaanderen) als lid zetelen.

Dit samenwerkingsverband heeft als doel :

- *Organisatieversterking (van organisaties met participatieve kunstpraktijk als kernactiviteit en organisaties actief binnen de welzijn- en zorgsector die vanuit dagelijkse werking in contact zijn met kwetsbare doelgroepen) op diverse vlakken;*
- *Het belang en de kracht van de participatieve kunstpraktijk uitdragen binnen de kunsthogescholen, zowel naar beleidsmedewerkers, docenten en studenten met het oog op structurele inbedding van de participatieve kunstpraktijk in de curricula op langere termijn. De kunstenaars van morgen inspireren om met de participatieve kunstpraktijk te experimenteren;*
- *Kennisdeling, uitwisseling van expertise en ervaringen op maat van en in functie van de noden van de verschillende doelgroepen.*

Trofee

De Arts in Society Award trofee is de kroon op je werk, een blijk van waardering van Cera en Dēmos, als symbolische overwinning voor je verdienstelijke traject. Tijdens een slotevent van Arts in Society Award reiken we aan elke laureaat een trofee uit. Deze trofee wordt jaarlijks door een andere kunstenaar / partner organisatie ontworpen.

[Kito Sino](#), kunstenaar bij o.a. Globe Aroma vzw, is de ontwerper van de trofee voor de 5de editie. Sinds 2000 woont en werkt Kito Sino in Brussel, waar hij het treinticket heeft gematerialiseerd. Het banale treinticket is voor hem een medium, een spiegel van zijn bestaan, zijn emoties en zijn ervaringen. Met niet meer dan een balpen creëert Kito een delicate grafiek. De biljetten fungeren voor hem als een dagboek en vormen vaak de kiem voor grotere werken die in verschillende disciplines worden gerealiseerd: tekenen, schilderen, mozaïek, graffito, glas-in-lood, installaties, ...

Voor de laureaten van de 6e editie van Arts in Society Award ontwerpt kunstenaar Jeroen Wallays van Kunstwerkplaats De Zandberg de trofee. Jeroen is een gedreven schilder van de pure soort. Hij experimenteert met verf, kleur, kwasten en spatels. Jeroen schildert de laatste jaren steeds weer hetzelfde personages dat hij benoemt als zijnde 'een vrouw die door het raam kijkt'. De keuze van dit steeds herhaalde thema laat hem toe volledig te focussen op het echte verhaal, dat van de verf. In zijn tekeningen in potlood en houtskool tenslotte leren we zijn gedreven maar zachtere kant kennen. Nu eens domineren de houtskoolvlekken, dan weer de zachte potloodlijnen.